

*KULTURNA
DEDIŠČINA V
ALPSKIH
POKRAJINAH*

TNP je del alpskih pokrajin:

V TNP leži bogata kulturna in zgodovinska dediščina: značilne vasi s tipično arhitekturo, značilna pastirska naselja v visokogorju, pestra kulturna krajina, ostanki utrd iz 1. svetovne vojne in ostanki srednjeveškega rudarstva in železarstva visoko v gorah.

TNP

V trenti je postavljen spomenik dr. Juliusu Kugyu.

Julius Kugy, slovenski pravnik, alpinist, častnik, pisatelj in humanist; * 19. julij 1858, Gorica; † 5. februar 1944, Trst.

spomenik kiparja Jakoba Savinška

UVOD:

Na teh straneh vam bom na kratko opisala kulturno dediščino v alpskih pokrajinah. Za ta naslov sem se odločila zato, ker me nekako zanimajo spomeniki, cerkve, gradovi ipd; všeč pa so mi tudi alpske pokrajine, zato je bil ta naslov kot nalašč zame. Torej ne bom ne vem kako dolgovezila, temveč bom kar začela s predstavitvijo. Pa veliko užitkov pri branju želim☺!

KAJ JE KULTURNA DEDIŠČINA?

Kulturna dediščina so viri in dokazi človeške zgodovine in kulture, ne glede na njihov izvor, razvoj in ohranjenost (snovna, materialna dediščina), ter s tem povezane kulturne dobrine (nesnovna, nematerialna dediščina). Zaradi njihove kulturne, znanstvene in splošno človeške vrednosti sta varstvo in ohranjanje kulturne dediščine v državnem interesu.

POMENI VARSTVA KULTURNE DEDIŠČINE

Bistvena razlika med tradicionalnim in sodobnim varstvom dediščine je v razumevanju, komu varstvo služi.

Tradicionalno varstvo temelji predvsem na prepričanju, da je njegov cilj fizična zaščita posamičnih kulturnih spomenikov pred propadanjem in pred spremembami, ki jih prinašata čas in sodobni način življenja, ter predstavitev vrednot, zaradi katerih jih varujemo kot kulturne spomenike.

KAZALO:

1: uvod, nekaj o kulturni dediščini na splošno

2: tradicionalna alpska hiša, pastirska naselja

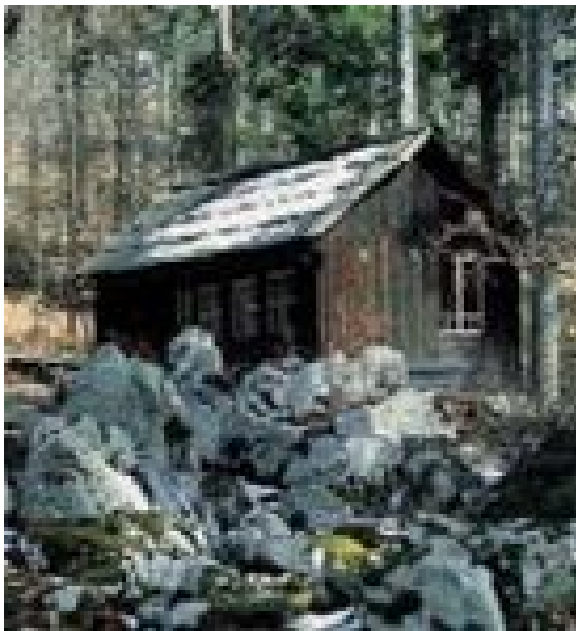
3: TNP, spomenik

4: cerkve

5: znani grad, znane kočje oz. zavetišča, ki so bila tudi v 2. sv. vojni primerna

6: italijanska kostnica

7: zaključek, viri

TRADICIONALNA ALPSKA HIŠA:

pristna alpska hiša

- zgrajena je iz kamna oz. lesa
- ima strmo streho
- je bolj sodobna hiša
- ponavadi hiše stojijo v gručah

KAKO JE S PASTIRSKIMI NASELJI?

Pastirska naselja so v teh pokrajinah zelo pogosta. Drugače se imenujejo še planšarije.

Pastirko naselje-velika planina

VALENTIN VODNIK

Tokrat vam bom predstavila pesnika, prevajalca, časnikarja, slovničarja ter pisca šolskih knjig Valentina Vodnika. Rodil se je 3. februarja 1758 v kmečko-obrtniški družini pri Žibertu v Zgornji Šiški pri Ljubljani. Osnovno šolo je najprej obiskoval najprej v Ljubljani, nato pa pri stricu v novomeškem samostanu. Od leta 1769 do leta 1775 je pri ljubljanskih jezuitih obiskoval latinsko gimnazijo, nato pa je stopil v frančiškanski red, čeprav ga je poklic redovnika ni veselil. V samostanu je preživel 9 let. Bogoslovje je študiral v Ljubljani in na Sveti Gori pri Gorici. Najprej je bil pridigar v Ljubljani, potem pa je opravljal duhovniško službo na Sori, Bledu, Kranju, Ribnici in na Koprivniku nad Bohinjem. Od tam je bil po posredovanju Žige Zoisa leta 1796 premeščen k Sv. Jakobu v Ljubljani. Po prihodu v Ljubljano je Vodnik opravil profesorski izpit in zaprosil za profesuro na gimnaziji. Od leta 1798 do leta 1808 je bil profesor vseh predmetov v poetiki. Vodnik velja za prvega slovenskega pesnika, in sicer glede na način njegovega pesnjenja, zaradi posebne izvirnosti, ki jo je v poeziji dosegel in je zato ostala zgled vrsti sočasnih in kasnejših pesnikov. Pesnikovati je začel kot mlad frančiškan pod vplivom Marka Pohlina. Prve pesmi je objavil v pesniškem almanahu Pisanice. Izmed petih v Pisanicah objavljenih pesniških prispevkov ja daleč nad povprečjem pesem Zadovoljni Kranjec. Nato pa je umolknil za 15 let. K pisanju in pesništvu ga je leta 1799 spet pritegnil duhovni vodja slovenskega preroda baron Žiga Zois. Nove pesmi je objavljala v Veliki in Mali pratiki, deloma tudi Lublanskih novicah. Tako je Veliki pratiki med drugimi prispevki objavil pesmi Dramilo, Novo leto se voši, Zadovoljnega Kranjca ipd. Leta 1806 je Vodnik zbral svoje pesmi in jih izdal v pesniški zbirki z naslovom Pesme za pokušino. To je bila tudi prva samostojna slovenska literarno poimenovana zbirka posvetne poezije. Zanimivo je tudi to, da je Vodnik napisal več učbenikov, prevedel Kuharske bukve, deloval v obdobju razsvetljenstva, pisal in urejal Lublanske novice in še marsikaj. Valentin Vodnik pa je svoje pestro življenje končal v 8. januarja 1819 v Ljubljani.

VALENTIN VODNIK

Tokrat vam bom predstavila pesnika, prevajalca, časnikarja, slovničarja ter pisca šolskih knjig Valentina Vodnika. Rodil se je 3. februarja 1758 v kmečko-obrtniški družini pri Žibertu v Zgornji Šiški pri Ljubljani. Osnovno šolo je najprej obiskoval najprej v Ljubljani, nato pa pri stricu v novomeškem samostanu. Od leta 1769 do leta 1775 je pri ljubljanskih jezuitih obiskoval latinsko gimnazijo, nato pa je stopil v frančiškanski red, čeprav ga je poklic redovnika ni veselil. V samostanu je preživel 9 let. Bogoslovje je študiral v Ljubljani in na Sveti Gori pri Gorici. Najprej je bil pridigar v Ljubljani, potem pa je opravljal duhovniško službo na Sori, Bledu, Kranju, Ribnici in na Koprivniku nad Bohinjem. Od tam je bil po posredovanju Žige Zoisa leta 1796 premeščen k Sv. Jakobu v Ljubljani. Po prihodu v Ljubljano je Vodnik opravil profesorski izpit in zaprosil za profesuro na gimnaziji. Od leta 1798 do leta 1808 je bil profesor vseh predmetov v poetiki. Vodnik velja za prvega slovenskega pesnika, in sicer glede na način njegovega pesnjenja, zaradi posebne izvirnosti, ki jo je v poeziji dosegel in je zato ostala zgled vrsti sočasnih in kasnejših pesnikov. Pesnikovati je začel kot mlad frančiškan pod vplivom Marka Pohlina. Prve pesmi je objavil v pesniškem almanahu Pisanice. Izmed petih v Pisanicah objavljenih pesniških prispevkov ja daleč nad povprečjem pesem Zadovoljni Kranjec. Nato pa je umolknil za 15 let. K pisanju in pesništvu ga je leta 1749 spet pritegnil duhovni vodja slovenskega preroda baron Žiga Zois. Nove pesmi je objavljajal v Veliki in Mali pratiki, deloma tudi Lublanskih novicah. Tako je Veliki pratiki med drugimi prispevki objavil pesmi Dramilo, Novo leto se voši, Zadovoljnega Kranjca ipd. Leta 1806 je Vodnik zbral svoje pesmi in jih izdal v pesniški zbirki z naslovom Pesme za pokušino. To je bila tudi prva samostojna slovenska literarno poimenovana zbirka posvetne poezije. Zanimivo je tudi to, da je Vodnik napisal več učbenikov, prevedel Kuharske bukve, deloval v obdobju razsvetljenstva, pisal in urejal Lublanske novice in še marsikaj. Valentin Vodnik pa je svoje pestro življenje končal v 8. januarja 1819 v Ljubljani.

Cerkve v alpskih pokrajinah:

Cerkev svetega Janeza:

Najznamenitejša in najzanimivejša je vsekakor cerkev Sv. Janeza. Redko kateri spomenik hrani toliko pomembnih in raznovrstnih umetnin iz različnih zgodovinskih obdobj. Znamenite so zanimive freske.

Cerkev svetega Duha:

Cerkev Sv. Duha, ki stoji ob zahodnem obrežju Bohinjskega jezera (ob cesti Ribčev laz - Ukanc) naj bi bila, skupaj z lopo in obzidjem, zgrajena v 18. Stoletju, vendar pa iz virov izvemo, da je že v 15. Stoletju na tem mestu stala cerkev. Zaznamuje jo lega na rahli vzpetini nad obrežjem jezera, pod gozdom in sredi travnika. Cerkvena streha je baročna. Ladijski in prezbiterijski obok imata ob vseh robovih v omet vtisnjen baročni ornament, v ladji Marijin, v prezbiteriju pa Jezusov monogram. Veliki oltar je baročen, stranska dva oltarja pa rokokojska. Prižnica je ljudsko delo - izvira pa iz 18. Stoletja. Na severni zunanji strani prezbiterija je freska Sv. Krištofa (delo kamniškega slikarja Matije Koželja). Isti avtor je narisal tudi sliki Francišek Ksaverij krščuje v levem stranskem oltarju in poveličanje Janeza Napomuka v desnem stranskem oltarju.

Italijanska kostnica nad Kobaridom

Kostnica nad Kobaridom

Italijanska kostnica nad Kobaridom, spomenik pri cerkvi sv. *Antona* padlim italijanskim vojakom v prvi svetovni vojni, Kobarid

Kostnico, ki sta jo oblikovala arhitekt *Giovanni Grappi* in kipar *Giannino Castiglioni*, oba tudi avtorja kostnice v Sredipolju, je bila postavljena ob cerkvi sv. Antona na *Gradiču* nad Kobaridom leta 1938. Kostnico so postavili v spomin padlim italijanskim vojakom v 1. svet. vojni, ki so padli v okolici Kobarida, Bovca, Tolmina in Rombona.

Grad:

Blejski grad stoji na visoki strmi skali, ki se dviguje 100 m nad jezerom. Od tu je lep razgled na jezero in okolico. Prvotni romanski stolp je bil postavljen že leta 1004, nakar je grad še nadaljnih 800 let dobival današnjo podobo. Morda najbolj zanimiva stavba grajskega kompleksa je kapelica posvečena sv. Albuinu in sv. Ingenuinu. Danes je grad urejen kot muzej. V njem je shranjena velika zbirka orožja iz let med 16. in 18. stoletjem!

Znana zavetišča oz. kočje:

Dom v Tamarju, Koča v Krnici, Mihov dom na Vršiču, Koča na Gozdu pod Vršičem, Tičarjev dom na Vršiču, Erjavčeva koča na Vršiču, Poštarski dom na Vršiču, Aljažev dom v Vratih, Dom Valentina Staniča, Triglavski dom na Kredarici, Tržaška koča na Doliču, Zasavska koča na Prehodavcih, Planinski dom pri Krnskih jezerih, Koča pri Peričniku v dolini Vrat, Blejska koča na Lipanci, Kovinarska koča v Krmi, Vodnikov dom na Velem polju, Planinska koča na Vojah, Koča pri Triglavskih jezerih, Koča na Planini pri Jezeru, Pogačnikov dom na Kriških podih, Koča pri izviro Soče, Zavetišče pod Špičkom...

Aljažev dom

Vodnikov dom

Koča v Krnici

Zaključek:

Prišla sem do konca tega referata. Teme katere sem opisala, so mi bile zelo všeč. Težko sem prišla do podatkov, saj kulturna dediščina, predvsem pa v alpskih pokrajinah, ni tako obsežna kot je npr. naravna. Naj poudarim, da se moramo zavedati, da gre kulturna dediščina bolj v »minus« kot v »plus«, zato jo moramo varovati in paziti nanjo! Konča misel moja pa je: ČE BOMO PAZILI NA VSE TE USTANOVE, KI SEM JIH NAŠTELA, LAHKO NAREDIMO »EN VELIK PLUS NA TE POKRAJINE!« 😊

Viri:

Spletne strani:

[http://sl.wikipedia.org/wiki/Triglavski_narodni_park -
Jame in jamarstvo v Triglavskem narodnem parku](http://sl.wikipedia.org/wiki/Triglavski_narodni_park_-_Jame_in_jamarstvo_v_Triglavskem_narodnem_parku)

http://sl.wikipedia.org/wiki/Seznam_gradov_na_Slovenskem

<http://www.zvkds.si/>

<http://sl.wikipedia.org/wiki/Alpe>

in

Učbenik

